

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XV — Број 61 — Субота, 28 фебруар 1953

ШИМО
ДЕТЕКТИВ

ЕТИМОТ

ЦРТА И ПИШЕ:

ВОЛТ ДИЗНИ

Норин 1114443 Робин који је скренио ток ГОЛФСКЕ СТРУЈЕ

(20)

Сви се заточеници одједном окренуше и скаменише се на својим местима. Иза њих се у међувремену позорница нечујно изменила. Један од андова се померио у дубину и указала се велика дворана. Усред ње, седео је непомично на престоу, у дивном скерлетном огртачу, Велики мајстор. На његовим уснама лебдео је подругљив осмејак. Око њега стајали су стражари, слуге и свештеници као кипови.

У дворани је неколико тренутака владала гробна тишина. Јана је у очајању пала у наручје своје веренику, док је Жубер остао на свом месту као приковаи. У рукама је још држао депеше које је малопрече читао, а на столу пред њим лежала је његова сабља. Робер је разоргачио очи, а морнари су чвршће стегли своје оружје. Изгледа да једино Жирол није био нарочито изненађен. Уздигнуто чеља и прекрштених руку, стајао је међу њима Кохуатл, не чинећи ни најмањи покушај да побегне изван домаћаја њихових ножева. Дон Агостино је уживао неколико тренутака гледајући их тако запањене. Затим је устао, пришао им два корака ближе и рекао заједљиво:

— Јадне будале!... Уображавате да можете да ми се измигљите. Заборавили сте да Велики мајстор све види, све чује и све може... Бабо? Мислите да сам сушти бабо? Тхе... Бабо је према мени само смешан шегрт, јер ја располажем средствима која ви не можете ни да замислите. Али ја сам честољубив, па сам нарочито полагао на то да сами, својим сопственим очима, прочитате шта се збило у свету. Садржина тих телеграма сигурно вас је уверила колико су разорне последице стварања мог Великог дела за тај свет. Да сам вам ја то рекао, ви снакако у то не бисте поверовали. Међутим, Херцови таласи не лажу... Откако живите под мојим кровом, ја вас ни за тренутак нисам испуштао из вида. Мислите сте да можете одако да се овуда шетате, а да се ја о томе нећу бринути. Рекао сам већ да сте будале. За тренутак сте успели да

ме обманете, управо толико док је мали успео да убије стражара, да дозволите помоћ, да вас освестите и да се сакријете. Од оног тренутка кад је Кохуатл пао у ваше руке, прате вас моји перископи, а апарати за прислушкивање преносе и најмањи шум. Ви сте мислили да сте заробили њега... Јадног Кохуатла, али, уствари, он је вас држао у шасти. И довео вас је овамо где сам вас и очекивао.

— Издајнице, платићеш ми за то, и то одмах!

С тим речима Перо је подигао свој нож на свештеника, али није успео ни да га окрене. Двадесет Индијанаца нападаше заточенике и, ма колико да су се они опирали, успели су да их савладају, разоружају и вежу. Само Жирола и Жану нису дирали. Дон Агостино тада настави истим гласом:

— Само полако, господе, без журбе... Ја вас молим да не мењате улоге. Кохуатл ће вас жртвовати боговима у част пропасти Европе, а не ви њега... Убили сте седморицу мојих војника. То је довољно. Веома жалим што вам је госпођица Миранда саопштила шта вас очекује. Морате да признате да сам учинио све да вас поштедим самртничког страха. Штета само што је моја добра намера, услед неочекиваних околности, осујећена. Сад знате да морате умрети на олтару наших богова. То ће бити освета Монтезуминих потомака над потомцима Кортезовим.

Ниједан заточеник не рече ништа. Њихово презриво ћутање као да је увредило "великог мајстора" и он рече:

— Ви сте врло горди, господе... Видећемо да ли ћете бити тако хладнокрвни и под Кохуатловим ножем!

Тада се Јана обрати Мексиканцу:

— Ви сте ме често уверавали да ме цените...

— Ја ћу вам то и доказати. Понудићу вам своју круну, — прекиде је услужно дон Агостино.

— Ако треба да верујем у искреност ваших осећања, онда услишите моју праву молбу.

Ви овде не треба да молите, госпођице. Ускоро ћете заповедати. Дакле, шта желите?

— Ја вас молим да поклоните живот мојим пријатељима...

Она пале на колена пред Мексиканцем. Жак бесно зашкргута зубима и покуша да се ослободи окова.

— Јана... Јана... Ја то нећу!

Но, дон Агостино одмах јој прирча. Иако се опирала, ухвати је за руке и подиже:

— Шта вам пада на памет... Та ви сте шарца... Зар то не знате? Шта би рекао ваш отац кад би то знао...

— Мој отац? Мој отац би ме заштитио од вас.

— Дао би вас мени за жену.

— Ви то уображавате!

— Ја то поуздано знам. Ја сам добродошао господину Миранди као зет.

— Лажете!

— Кроз неколико сати чућете то од њега самог.

— Шта, мој отац је овде?

— Очекујем сваког часа да стигне. Један од мојих бродова довео га је, јер он хоће да присуствује вашем крунисању.

Јана је крикнула као рањена звер и срушила се. На миг "великог мајстора" појавише се три жене, подигоше је и помогше јој да дође к себи. Жак Обри се појмамо копљао у својим оковима. Дон Агостино је само слегао раменима.

У том тренутку трже га нечји миран и чарст глас:

— А шта ће бити са мном? Какву сте улогу мени наменили, ако смем да знам.

Жирол је искорачио напред и презриво гледао кроз стакла својих наочара човека кога је раније толико поштовао. Дон Агостино се насмеја.

— А, господине Жироле, већ сам готово и заборавио да сте и ви ту, а то би била велика штета, јер ви сте издајник, уважени мој. Ја сам вас прихватио, дао сам вам мирно уточиште, хранио вас, одевао, снабдевао најскупочијим инструментима...

— Служио сам вас, јер ми нису били познати ваши ужасни циљеви.

— Тако је, све док нису дошли ови људи...

— Који су ми отворили очи...

— За мене је то разлог да вам их опет затворим, господине Жироле. Данас је моје Велико дело

остварено и ви ми више нисте потребни. И ви ћете умрети, драги мој.

— Али и ви, са мном... Погледај, ниткове један, орим ћу те уништити као бесног пса.

Док је то говорио, научник је извадио из џепа своју стаклену бочицу пуну тамног зривља, дигао је изнад главе као победник и бацио страховити експлозив на камени под дворца. Његови другови су и дехотице затворили очи.

Бочица се разби у парампарчад. Дон Агостино се гласно насмејао. Мала тамна зрица "откопљаше се по поду, не причинивши ни најмању штету. Разорна материја коју је Жирол пронашао и толико пута испробао затајила је. Док се Мексиканац грохотом смејао, научник је стајао пред њим сав ошамућен.

— Приберите се, господине Жироле, схватите... Верујте ми, одвећ сам опрезан и нисам могао тако опасну смесу да оставим у рукама једног великог детета какво сте ви. Заборавили сте, јадни мој чика-Киловате, да Велики мајстор све види и све зна...

дрхтава срца ових проклетих људи, срца која у њиховим грудима бију сада последње откуцаје...

III

Четири олтара налазила су се у полукругу и до њих су водиле широке степенице. Олтари су уствари били велики камени столови, дуги један а широки два метра, и на сваком се налазио кин божанства, висок шест метара.

Четири немањи ужасна изгледа и крволочног израза лица представљале су четири највиша антечка божанства: богове рата, воде, ваздуха и земље. Трупови су им били дебели, удови кратки, руке здепасте, лица ружна, разнобојно ишарана, са дебелим уснама и истуреним зубима.

Усред овог полукруга, налазио се сто од зеленог камена.

Слабе светилке шириле су само бледу светлост, тако да су кипови божанства били увиђени у тајанствен подумрак.

Прекопута ових олтара, била су постављена два једнака престола, један поред другог, на узвишењу украшеном шареним ткањима.

Службеници храма непрестано су улазили и излазили. Вршили су последње припреме за претстојећи свети чин приношења жртва. На излазима су стражарили ратници.

На олтарима лежали су везани заточеници. Мадек на првом, Бује и Перо на другом, Жубер и Жак на трећем, а Жирол са стране на четвртм. На зеленом столу у средини лежао је Робер Морле. Жртве су чекале свога крвника.

Пролазили су сати.

Дванут је долазио неки свештеник да се увери јесу ли заточеници чврсто везани.

У огромној дворани је најзад завладала потпуна тишина.

Обри подиже главу и, уверивши се да га нико не посматра, усправи се, напала, испружи мало руке и ноге које су му се биле готово укрутиле, а затим допуза до Жубера и шапну му на уво:

— Ја сам слободан... А ти?

— И ја!

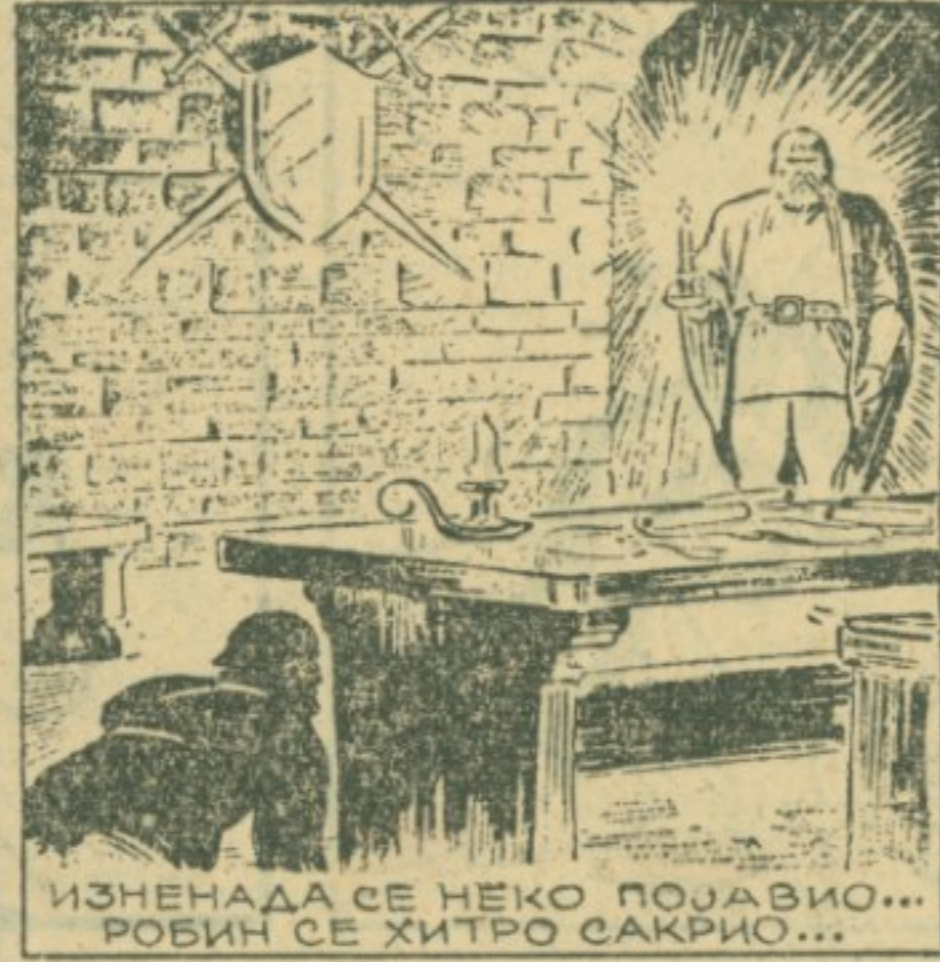
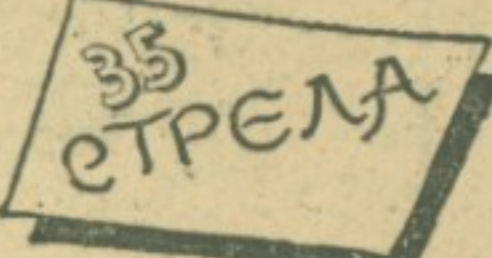
Обојица су већ читав сат трли своје окове о оштре ивице ножних претију божанства коме су имали да буду жртвовани и тако се најзад ослободили.

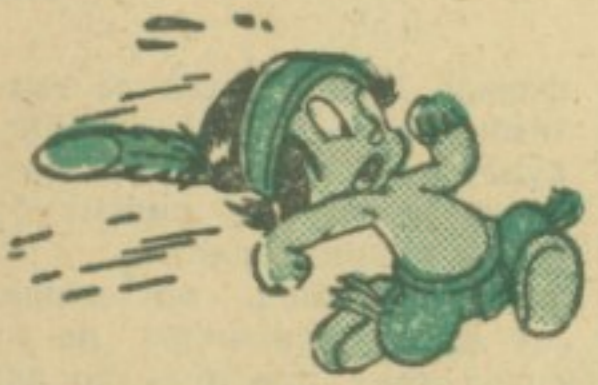
— Онда, напред! — прошапта сликар. — Јеси ли нашао резу?

— Јесам, — одговори му исто тако тихо Жубер. — и она се врло лако креће, што доказује да је често употребљавана. Али, мојо добро да припазио на ону стражу тамо доле.

— Наставиће се —

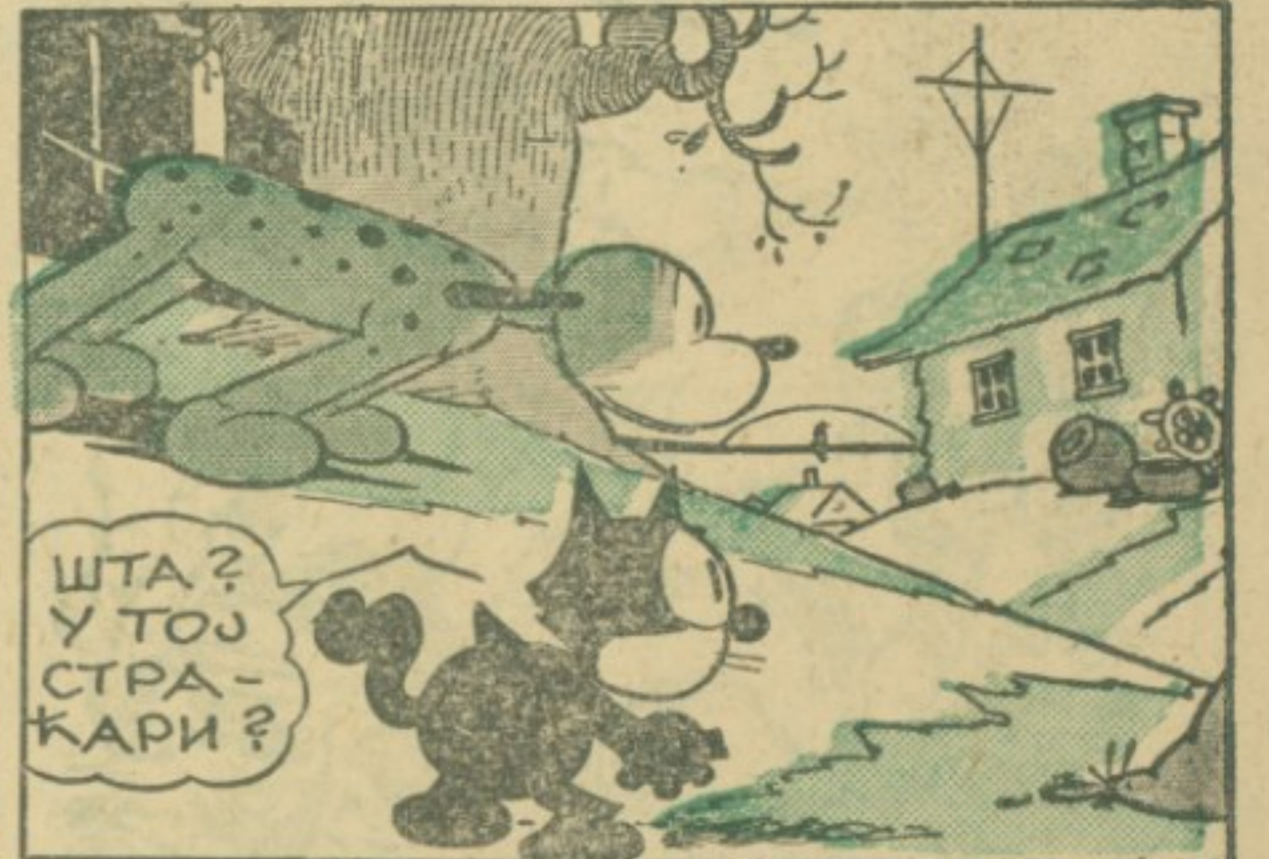
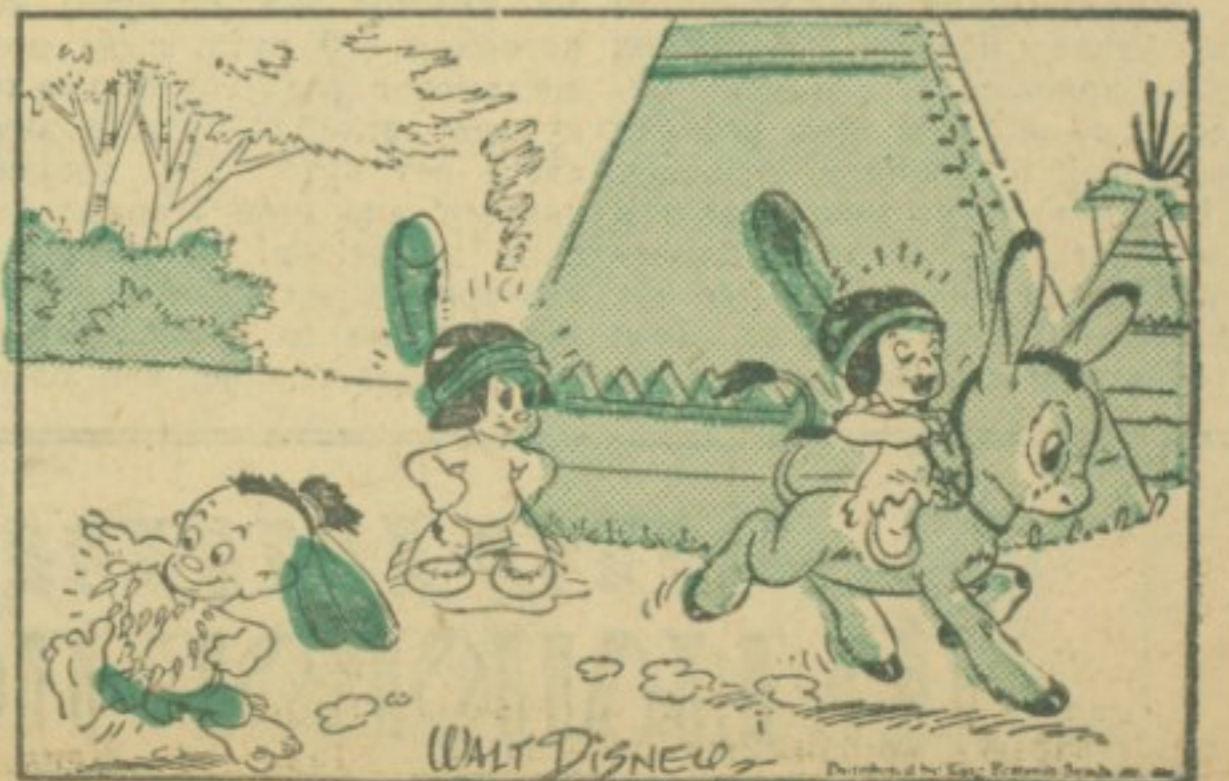
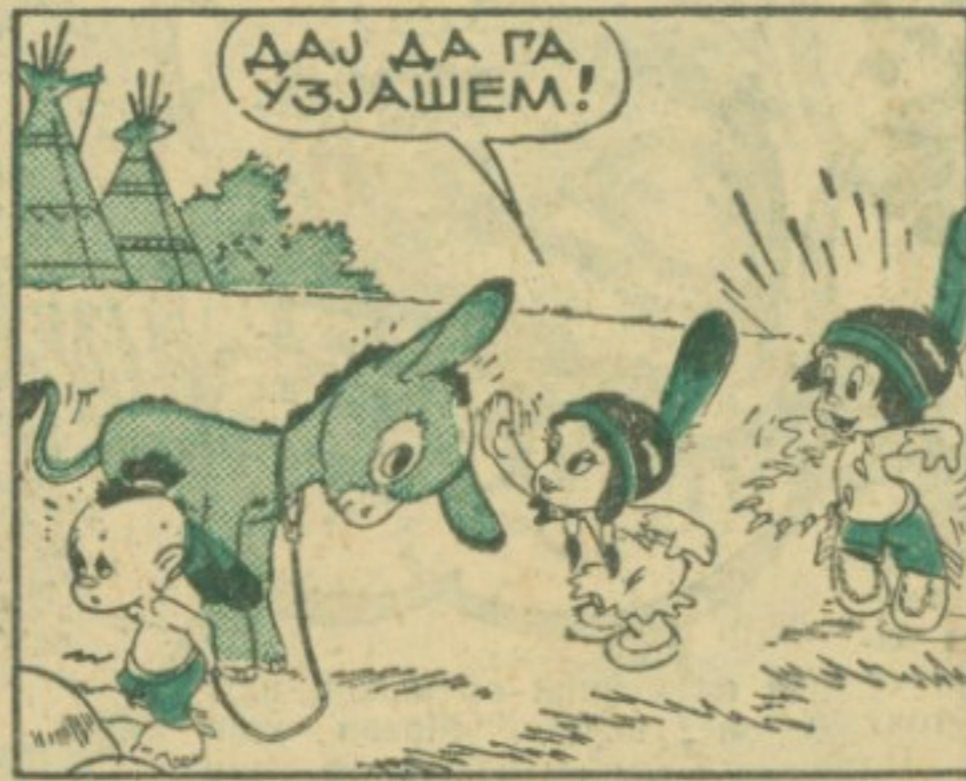
РОБИН ХИД и његова дружина

МАЛИ ХИЈАВАТА

WALT DISNEY

Зима је на помолу, а облаци све тамнији; плове небом као да се некуда журе. На грању лишће подрхтава и сад један, сад други лист падне на земљу. Шума се бори; немир јесењн ушао у њу. Још се у гранама чује узрујан цвркулт и комешање птица које се спремају на далека путовања. Многе су већ одлетеле у крајеве где има више хране и где зима није тако јака. И у жбуњу је такође немир. Све се ускомешало, од црва до медведа; осећа да је време да се побрине за зиму и обезбеди зимницу.

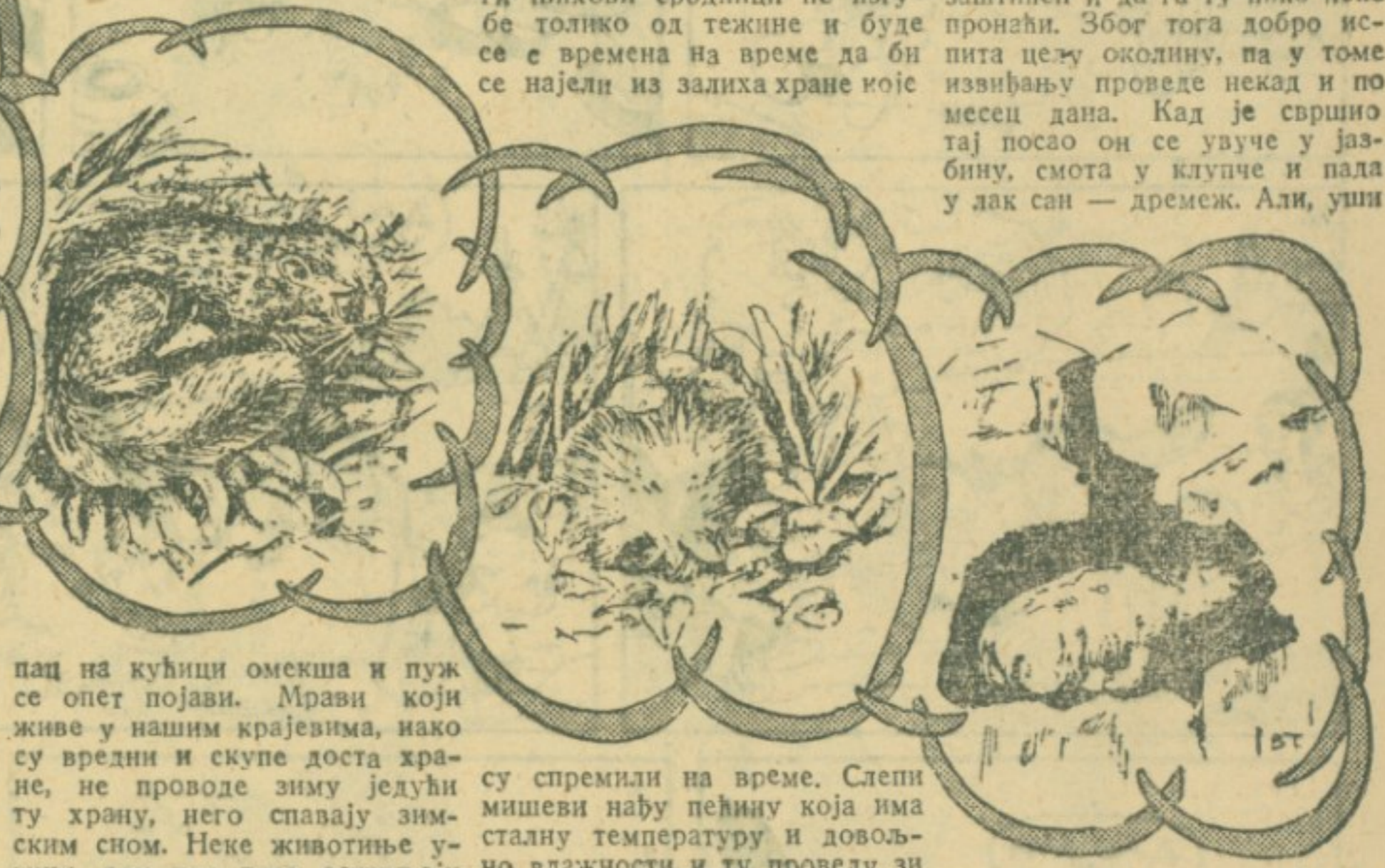
Тако с јесени. А кад ветрови зафијучу и мећаве завеју путеве и шумске стазе, готово све ишчезне и потоне у дубок сан, или се негде сакрије. Животиње се боре са зимом на разне начине. Многе од њих проведу дуге зимске месеце у дубоком сну, који се разликује од обичног спавања. Јети је код тих животиња температура тела 37 до 40 степени Целзијусових, а сада се креће око 10. Код неких се синизи толико да се изравни са тем-

пературом околине. Ако пробудите животињу из зимског сна, она се у почетку трза, температура јој се погне на 37 степени, почне да једе, па опет заспи. И срце код тих спавача ради лаганије него лети. Тако, срце код европског жежа откуца лети 300 пута за један минут, а за време зимског сна 48 пута; код нетопира 800 пута, а за време зимског сна 76 пута, код текунице лети 350 пута, а зими свега пет пута. Ни трајање зимског сна није једнако код свих животиња: неке спавају два-три месеца, неке и четири, као жаваца и хрчак, а неке чак и пола године, као слепи миш. Све животне радње код тих животиња сведу се тада на најмању меру да би се издржало са резервама које су оне у телу накупиле у току лета и почетком јесени. По општем мишљењу, зимски сан је последица велике хладноће и недостатка хране. Али, највећи део сисара не преспава зиму, него се склони у топле јазбине у које су навукли довољно хране (кртице, мишеви, зечеви, лисице и куне). Неке пркосе страхотама зиме, као јелен, вук, рис, дивља свиња

итд. Хладнокрвне животиње: гуштери, корњаче, змије, жабе, инсекти и друге за време зиме готово су потпуно укочене. Гуштери и змије завучу се дубоко у земљу, жабе у муљ, а рибе отплове у дубину река. Овде ћемо набројати још неколико примера како неке животиње проведу зиму. Глиста за време зиме обамре и склони се у подземне ходнике, некад дубоке и до два метра, чије отворе претходно добро затвори. Слично зимује и пуж. Он се с јесени завуче у своју кућицу и помоћу слузи, коју лучи и која се на ваздуху стврднје, затвара улаз на кућици и тако презими. Чим грање пролеће, покло-

пусти испод петнаест степени Целзијусових, мрмот се шћућури са дваеста сродника на дну неке јазбине брижљиво постављене сувом травом и па да у чврст сан, који прекида повремено, а некал из тога сна пређе и у такво стање у коме постепено престану све животне функције и он угине. Мрмот годишње спава осам до десет месеци. Температура тела му спадне од 37 на 10 степени Целзијусових. Када настане топло време, он "оживи", фрче, загрева постепено тело и отима се од смртне опасности. У току зиме јако омршава и изгуби четвртину своје тежине. Текуница, хрчак и неки други њихови сродници не изгубе толико тежине и буду се с времена на време да би се најели из залиха хране које

флажу. И код њега се смањи температура и број срчаних откуцаја, а промени се и састав крви: знатно се смањи број белих крвних зрнаца. Бели медвед, по мишљењу многих научника, не преспава зиму. Он лута по леду, а његова жена на време ископа брлог. Она копа у леду док не дође до земље. Ту се савије и у току зиме окоти младе. Што се тиче мрког медведа, он је с јесени јако узнемирен, губи апетит, силази са високих планинских врхова, на којима је провео лето, и грозничаво тражи зимско пребивалиште. Пошто је нашао погодан брлог, он се најпре увери да ће у њему бити добро заштићен и да га ту нико неће пронаћи. Због тога добро испита цеву околину, па у томе извињању проведе некад и по месец дана. Кад је свршио тај посао он се увуче у јазбину, смота у клупче и пада у лак сан — дремеж. Али, ушн

пац на кућици омекша и пуж се опет појави. Мрви који живе у нашим крајевима, нако су вредни и скупе доста хране, не проводе зиму једући ту храну, него спавају зимским спом. Неке животиње угину, али пре тога остављају јаја из којих ће се доћице издећи њихово потомство. То је, на пример, случај код лептира купусара, гундеља, паука крсташа итд. Пчеле, пошто покољу трутове, паљиво запуше воском све отворе у свом стану, и тако, упола обамрле, прибијене једна уз другу на саћу, проведу зиму. За време овог зимског више дремежа него сна оне поједу један део залиха меда.

Бевевица, кад стегне зима, завуче се у дупљу неког дрвета, добро затвори све улазе, савије се у клупче и тако преспава велики део хладног времена. Она обично спреми зимницу од ораха, дешника итд. Кад је зима сувине оштра и мразиви дуготрајни, угину многе бевевице. Бевевица код нас има до свим шумама. Њен сродник мрмот, који живи на Алпима, Пиринејима и Карпатима, готово до самних снежних граница, проведу зиму у стању обамрлости. Притом му се јако синизи телесна топлота. Чим се напољу температура

су спремили на време. Слепи мишеви набу пећину која има сталну температуру и довољно влажности и ту проведу зиму, увијени у свој "огртач". Да им се за то време не би осушила кожа, они луче нарочиту масну материју из жлезда које се налазе између ноздрва и очију и њоме "премазују" цело тело. Чим температура почне да пада, и жеж почне да уређује свој стан, али на нарочит начин. Једноставно стане да се ваља по сувом лишћу, које се наниже на његове боље и тако омотан дебелим заштитним слојем он проведу зиму. Тај омотач служи му не само за загревање, већ и за каму-

ВОЈНИЦИ "ДУШАНОВОГ ПОЛКА"

Нису то били никакви професионални војници, већ "слушатељи Поезије", ђаци шестог, последњег разреда тадашње београдске гимназије. У Србији тог времена није било ђачких дружина и тај Душанов пук, основан школске 1845/46 године, може да се уброји међу прве.

Припрема за велике догађаје
Године 1844 установљена је у београдској гимназији ђачка књижица, а са књигама су међу ученике дошле и нове идеје. Осим тога, међу ђацима у Београду говорило се све више о томе како њихови другови преко Саве и Дунава оснивају своје ђачке заједнице и како се сви они припрема-

ју, по њиховом мишљењу, би-ло војничко вежбање. Будућим догађајима, биће потребни војници, па зато "поете" осни-вају "пук" и назову га Душано-вим. По угледу на Спартанце Војника у "Душановом полку" није било много, свега десет, јер је толико ученика и било у разреду. Међу њима је био и Јеврем Грујић, који ће доћице одиграти важну улогу при збацивању кнеза Александра Карађорђевића. Главни "програм" Душановог пука био је војничко вежбање, покривање војничкој дисциплини и савлађивање свих тешкоћа које чекају војника. Као стари Спартанци, и

грешке, за нетачност у вршењу "војне службе", за немарност. Главни стая пука био је на Ташмајдану, где је било најгодније земљиште за војне вежбе. Осим тога, Душанови војници хтели су да сачувају традицију из Првог устанка, од кога није било минуло више од четрдесет година. Ту, на Ташмајдану, био је главни стая устаника кад су 1806 године освајали Београд. Одатле су и команданти Душановог пука одређивали "мање чете" у извињање дуж старог Лаудоновог шанца, који се протезао од Карабурме на Дунаву, преко Врачарских брда све до Саве. "Када бисте ви знали, причао је педесет година доћице један од њих, с каквим су јунашвом пркосили Душанови борци светоцилнском и светопантелиском жару небеске звезде по голом и широком Врачару око Београда... Е, кад би могао да се исказа витешки понос којим се лично ратник Душановог полка, овећан победама и нечувеном славом стеченим вратоломним прескакањем толиких јендека и рупчага..."

ју за неке велике догађаје које ускоро мора да доживи српски народ и који ће му донети слободу. У београдској гим-назији Лицеју било је професора који су такође о томе говорили. Читали су ђацима списе словенофила Колара и Штура, исто онако одушевљено као што је то чинио и професор Сава из Шапчаниновог романа "Сањало". Да би нешто и са своје стране учинили за "оно што има доћи", ђаци најстаријег разреда београдске гимназије, који су се дотла играли "клиса", "робова" и "војника", одлуче да то нимало не одговара њиховом достојанству и да старе дечје игре треба да замене нечим озбиљнијим, а то

они су хтели да очелоче своје тело и вољу. Па, као што су се у Спартини сваког дана мењали војни команданти — да их не би заслепила слава или да се не би у њима појавила жеља за самовлашћу — тако су и војници Душановог пука сваког четвртка мењали своје команданте. Четвртак је уосталом био једини дан кад је пук могао да делује, јер тога дана није било наставе у гимназији. "Извињања" дуж Лаудоновог шанца Дисциплина у пуку била је врло строга. Кажњавало се за

На Лицеју
Али, Душанов пук није био дугог века; трајао је само једну школску годину. А за то време, сем ових гимназијалаца, мало је ко у Београду знао да он постоји. Београђани који би их видели како јуре по Ташмајдану и веру се уз његове каменоломе свакако су мислили да су то обичне дечје игре. Па ипак, то је у Србији било прво ђачко друштво с неким одређеним заједничким програмом. Када су војници Душановог пука дошли на Лицеј, на коме су се слушале правне, филозофске и техничке науке, они су престали са "зекширањем", али су своје гимназиско друштво претворили у ново: по-стали су оснивачи Дружине младежи српске, коју је влада после револуционарне 1848 године забранила, јер је била сувише либерална.

ЉУДИ КОЈИ ЈЕДУ ЗЕМЉУ

Познато је да има деце која једу отпатке креча са зида, али постоје, ма да много ређе, и људи који једу угља, креду, стакло, ексерце итд. Узроци ове чудне појаве веома су различити. У неким случајевима, до ње долази због недостатка минералних материја у организму, негде због умне ободелости, а негде и због постојања нарочитих паразитних црва у организму. Међутим, једење земље је јако распрострањено, нарочито у тропским крајевима, и ту појаву запазили су многи путници и истраживачи. Тако, у својим извештајима са пута по Јужној Америци Алек-сандар Хумболт говори и о људима који се хране земљом:

— У свим тропским земљама, наставља Хумболт, многи људи имају неодољиву жељу да једу земљу. Тако Индијанке из села Банко на реци Магдалени док праве лонце често их лижу, тако да поједу велике порције глине. Видео сам и једно дете које ништа друго није хтело да једе него земљу. Афрички Црнци из Гвинеје једу неку жућкасту земљу, а на Мартинику се чак и на тржишту продавала земља. Исто тако, и по селима на Јави продавана је земља у облику црвених четвртастих колача. У више крајева у Перу земља се нуди по улицама. У Кини су такође познати случајеви једења земље. Занимљив је случај ових земљоједа у области делте Мисисипија. Они моле своје пријатеље из северних крајева да им у

Варо су ПОСТАЛА имена?...

... СИРИЈА
Мада се обично мисли да реч Сирија потиче од имена старовековне државе Асирије, ово тумачење није тачно. Ова реч постала је од старе вавилонске речи Сури, којом је називан северни део еуфратске области.

... ОКЕАН
Стари јонски географи веровали су да је Земља округла као плоча и да је опкођена огромном реком коју су они називали Океанус, према имену првог митолошког бога, "оца свих богова и људи који је био веза између неба и земље". Од те речи постало је интернационално име океан.

... АКАДЕМИЈА
Реч академија постала је од имена Академе, како се звала једна шума маслина у близини Платонове куће, у којој је он држао беседе својим ученицима. Тим именом назвао је и Цицерон своју вилу у близини Пугеолија, у којој је са својим пријатељима расправљао о књижевности и уметности. Прва академија у данашњем смислу речи био је музеј у Александрији, који је основао први владар из династије Птолемеја, у III веку пре наше ере.

пакетима шаљу црвену иловачу, пошто им црна земља делте не прија. У другим пределима на обалама ове реке људи ходају километрима да би нашли укусну земљу. Хумболт је забележио да има и животиња које једу земљу. Познато је да то раде вукови, а за неке слонове се тврди да радо посећују извесне крајеве да би нашли иловачу која им прија.

"ЗЕЛЕНА РЕВОЛУЦИЈА"

У југозападном делу Калифорније, опкољена са свих страна неплодним земљиштем, налази се покрајина Царске Долина. Она је, заједно са својом околином, некад била права пустиња, а пре сто година теško да би се неко усудио да туду прође. Данас је она, благодарни човековом разуму, истрајности и труду, претворена у острво изобиља и постала најплодније парче земље у Сједињеним Државама.

Природна фабрика

Јуна 1900 године, кроз ту земљу прокопано је првих неколико канала, који су представљали само делић велике замисли аустралиског инжењера Роквуда. Тридесет и шест година доцније, цео систем наводњавања, који је искористио воду из реке Колорада, био је завршен. Многобројни канали, уставе, насипи, вештачки поточићи и водени ровови давали су овом, од пустиње отетом, комаду земље у свако доба године онолико воде колико му је било потребно. Водни контролори регулишу данас са својих разводних табла ниво воде у уставима, каналима и рововима, тако да поља ни при највећој суши не осукувају у влази. Кад је земљи потребна влага, човек само позове телефоном водну централу и, тек што је обесно слушалицу, вода се већ разлива у канале и каналине, до миле воље.

Увек блага клима овога краја, у коме никад нема мразева нити изненадних промена температуре, пружила је човеку могућност да у обради и искористи сваку земљишту спроведе готово исту онакву организацију каква постоји у индустрији. Царску Долину често називају природном стакленом баштом, али би се исто тако могла назвати и великом природном фабриком. Овде се човек није задовољио старим законима природе, већ је применио своје законе рационализације и интензивирања, којима је изменио и побољшао многе природне процесе. Захваљујући томе, он је, на пример, успео да од неких врста воћа и поврћа дође по три до четири рода годишње.

Натерати природу на што већу и што бржу производњу — то је главни циљ и задатак многобројних пољопривредних опитних станица расејаних по читавој овој покрајини. Те бело окречене приземне куће у ствари су главна жарништа „зе-

лене револуције“, која је пре неколико деценија захватила америчку пољопривреду. Нове врсте трава отпорне и према највећој суши, хмељ који не може да увене, лубенице „по мери“, дешиници и бадеми који не смеју да буду ни већи ни мањи него што одговара потребама фабрика чоколаде — сви ти и многи други резултати само су практичан израз једног настојања које много даље и дубље засеца у животне принципе природе.

Занимљиво је, на пример, како су пољопривредни стручњаци Царске Долине решили проблем машинске бербе парадајза. Познато је да парадајз сазрева неједнако. На једном струку има плодова чија кожа већ хоће да прсне од зрелости, док су други тек почели да руде, а неки су још потпуно зелени. То је врло незгодно за брање, јер се оно мора вршити у више махова и у разним временским размацима, и то рукама. Да би се примениле машине, које је знатно скраћују процес бербе, требало је створити такву врсту парадајза код које ће сви плодови сазревати у исто време. Сем тога, новом парадајзу требало је дати још две врло важне особине: да се лако откида, како машина не би при брању сувине јако тресла струк и евентуално га ломила, и створити му јачу и отпорнију кожицу која неће прскати приликом пада убрзаног парадајза у корпу машинске за брање. И такав парадајз је заиста и створен. Природа је морала да се повинује потребам људи и њихових машина. Тиме је знатно скраћен радни процес и постигнуте драгоцене уштеде у времену.

Живина по мери

Тако је и у другим пољопривредним гранама. Нема тога што је у стању да се супротстави „зеленој револуцији“. Испробавају се и примењују све нови и нови методи, увек с једним циљем: да се што је могуће више повећа принос земљишта.

Али, „зелена револуција“ за-

хватила је и већ годинама потреса још један сектор америчке привреде — живинарство. Укус и потребе потрошача и овде су били главни покретач свих настојања. На пример, просечна америчка породица данас је мања него што је била пре неколико деценија. За такву породицу ранија стандардна живина, рецимо ћурке, показала се као исувише велика, па је требало створити тип који ће одговарати измењеним потребама. И фармери Царске Долине заиста су створили живину оне величине каква одговара данашњим потребама америчке породице, живину по унапред одређеној мери.

Слично је било и са пилићима. Највећа компанија за продају животињних намирница, чије радње под називом „А и П“ продиру и у најзабаченији кутак Америке, установила је пре неколико година да постоји све већа тражња за пилићима са што више белог меса и са што развијенијим батацима. Да би одговорила укусу и тражњи потрошача, компанија је расписала конкурс са великом наградом оном фармеру који успе да одгаји тражену врсту пилета. На том конкурс узели су учешћа фармери из читаве земље, али је прву награду добио Ера Џонсон, фармер из Царске Долине.

Необичан је први утисак који човек стиче при улазу у један такав „пилени велеград“. Још издалека ће га дочекати неки чудан шум који потсећа

на јак плусак. Тај шум производе преко 60.000 пилених кљунова који са покретне траке узимају храну. И док се они тако хране, без гурњања и туче, иза њих тече без престанка једна друга трака, која прима измет и одмах га износи из живинарника.

Температура у овим огромним живинарницама увек је равномерна, док механички вентилатори даноноћно доводе свеж ваздух. Кроз капке, који се аутоматски отварају и затварају, пропадају јаја — чим их кокошке снесу — на једну као душек меку покретну траку, која их односи до фотоелектричног апарата за сортирање. Није онда чудо што су кокошке на оваквим фармама „задовољније“ од других, па дају и више јаја — просечно 215 годишње, док „обичне“ кокошке снесу просечно 166 комада. Из ових „фабрика“, у којима се помоћу научних метода „планира“, „кроји“ и „производи“ живина, изиђе сваке године понека нов, побољшан „модел“, баш као из Фордових фабрика или неког другог индустриског предузећа.

Пчеле под кирију

„Зелена револуција“ ставила је у своју службу и мале вредне инсекте — пчеле. Неки професори са Калифорниског универзитета пронашли су начин на који се пчеле могу натерати да што више „раде“, а да зато дају што мање меда! Тај метод је врло једноставан: над неким подручјем за-

сејаним, на пример, детелином пуштано је одједном шест до десет пута више пчела него што је до тада било уобичајено. На тај начин тражња за цветним соком постала је већа од „понуде“, што је донело изванредне резултате. У очажничкој јагми за храном, које није било довољно за све, пчеле су отварале сваки и најмањи цветак, оплођавајући на тај начин много више биљака него обично. Тиме се на неким местима принос детелине или неке друге зелене хране повећавао за четири до пет пута.

Наравно, тако изгладнеле пчеле производе су знатно мање количине меда, али то је био незнатан губитак према повећаном пољопривредном приносу. Неке су чак морале и да утину од глади, јер нису биле дорасле новој „борби за опстанак“, коју им је човек наметнуо. Пословни пчелари израчунали су да од изнајмљивања својих пчела за оплођавање цветова имају знатно веће користи него од продаје меда, па се нови метод све више шири, упркос противљењу „правих“ пчелара, који не могу да гледају систематско изгладњавање ових вредних инсеката. Због тога многи од њих напуштају свој дотадашњи посао и посвећују се неком другом занимању. То је само још један доказ да „зелена револуција“ безобзирно гута све оне који се слепо придржавају застарелих, па макар и човечјих, метода.

Необична ВУКЕ СВЕСКЕ

Док се дошло до данашње азбуке, бројева и средстава за писање: хартије, оловке и налив-пера, прошле су многе хиљаде година. Савремени човек није свестан колико је требало напора да се до свега тога дође, нити зна какве су муке имали људи, не само далеких времена него и у недавној прошлости, да би забележили оно што су видели и мислили. Није се осукувало само у школама, него и у средствима за писање. Тако су људи употребљавали за писање: кости, рогове, корњачин оклоп, камење, глинене, воштане и разне металне плоче, затим кору од дрвета, дишке од разних биљака итд. Овде ћемо навести неколико примера како су наши дедови и прадедови учили и на чему су све писали.

Кнез Васа Поповић из времена Првог устанка научио је да чита и пише самоучки, идући за стоком и пишући по белним печуркама што ничу по кладима. Вук је као дете, крајем XVIII века, идући за стоком улагао велике напоре да не заборави оно што научи. Не имајући мастила за писање, он би утупкао барута, размутио у води и записивао што

је био школска клупа равна и оперважена, по којој је био посут песак. Песак је био изравнат дашничом, а по њему се писало кажипрестом. Има још много примера ових необичних ђачких „свески“.

Ови примери из наше прошлости изгледају на први поглед чудни, али у приликама да стара култура, ружа губи онај мистички смисао, али њеном чару и лепоти нико не може да одоли. Грчки колонисти донели су ружу у Италију, али јој италијански Рима у почетку није поклоњено много пажње. Касније су се прилике измениле. Галије преносе ружу из Египта и Индије у све крајеве старог света. Клеопатра се кити и окружује ружиним цветовима. Нерон је платио 20.000 талира да би набавио руже за једну свечаност. Хеленопабала је своје госте засипао ружама и прича се да су се многи угушили од њиховог опојног мириса. Римљани су стављали руже у мед и храну.

Али, ружа није служила само као украс, него је још у Старом веку употребљавана и за справљање декова. Поред тога, руже имају за неке земље велики привредни значај. Бугарска је у целом свету позната као земља у којој се од ружа производи чувено ружино уље. Иза ње долазе Турска и Француска. Индустрија парфема не производи чисто ружино уље, него је оно само малим делом саставни део најбољих парфема. Цене ружиног уља на светском тржишту прилично су колебљиве, а било је времена када је један килограм уља по вредности био једнак килограму злата.

под којима је наш народ тада живео боље се није могло ни замислити. „Стање писмености за време турске владавине види се и по томе, каже Вук, што ни у сто села нема свуда једне школе“. При устанку застарио је Србију у погледу писмености у страшном стању. Сем свештених лица, готово нико није знао да чита и пише. Грађанске и војне власти биле су такође неписме-

Делфин-АКРОБАТА

то делфин, како изгледа, не подноси. Кад се Флипи навикао на свога учитеља, почела је дресура. Делфин је прво морао да научи да хвата лопту. То није било тешко, јер је он већ умео да хвата бачену храну. Мало помало, научно је не само да ухвати лопту, већ и да је врати дресеру. Доцније је враћао ма коју ствар коју би дресер бацио у базен.

Кад је ово савладао, Флипи је морао да научи да звоним даје знак за ручак. Звоним се налазило високо изнад базена, а о њему је висео конопцац, на чијем је крају била везана лопта. Делфин је морао да се издигне високо изнад воде и да дохвати лопту. Чим би звоним зазвонило, давали су му ручак. Није онда чудо што је ово постала најмилија Флипијева вежба.

Превртање у води исто тако није било тешко, јер то делфини и иначе радо изводе. Али, тешкоће су настале кад је животињу требало научити да скаче кроз обруч.

Ову вештину делфин није могао одмах да савлада. Дресер је прво морао да га учи да скаче преко разапете рибарске мреже, а тек онда кроз обруч пречника 180 сантиметара, који се налазио пола метра изнад воде. Пречник обруча постепено је смањиван, док животиња није почела да скаче и кроз обруч пречника један метар, на висини од такође једног метра. Тиме је Флипијева дресура била завршена.

Флипи је вероватно први делфин на свету који је научио ове вештине и доказао да и делфини, по „интелигенцији“ и могућностима да уче, не заостају иза већине других животиња.

Домовина руже је Персија. Тамо су многи брегџуљци обрадили ружама, а куће као да су изникле из жбуна ружа. Ружама се тамо кити и младо и старо. Наука је утврдила да има преко сто врста ружа, али је много већи број њених дивљих сродника. Ружа Гул-садбарг, која је имала 100 листова, цветала је и красила вртове Шираса. Ружа је цењена као весник пролећа, а најлеп-

ши орнаменти добрим делом израђени су у њеном облику. Фирдуси, велики персијски песник (939—1020), испевао је дивне песме о ружама у техранским и испаханским вртима. У једној он описује како славуј у сутон пева ружу песму чежње и заноса, а кад је ветар разнесе он од туге умире за њом. Кадиф Омар наредио је да се ружиним уљем опере унутрашњост палатне на којој је некада стајао Соломонов храм. У Канадском храму, званом Далада Малигава, на острву Џејлану, који је посвећен Буди, приликом великих празника показује се „Будин зуб“ и том приликом вернике даривају ружама. Толлико проспе ружа, да оне људима допире до колена. Опијени њиховим jakim мирисом, посетиоци остављају храм болесни од главоље.

Али, ружа се није ту задржала. Са истока, је кренула у Грчку, где су испеване песме у којима се говори како се нимфе и куртизане ките ружиним цветовима. Када је пропа-

не. „Од двадесет и пет хиљада људи колико их има у нашој војсци, рекао је један од Карађорђевићевих другова изасланику француске владе Боа ле Конту, само један зна да пише, али му то није ни од какве користи јер нема никога ко би могао да прочита оно што он напише“. Од дванаест совјетника у Правителствујућем совјету 1807 године, једва су четворница била писмена. Двојица су „знала којекако записати своја имена“, један је „знао мало боље од њих“, а један је „знао писати и читати боље од свију попова и калуђера и многијех стар. јеминских писара по Србији“.

У то време школе за попове и калуђере налазиле су се по манастирима или код попова у селу. За више науке у то доба није се ни знало. Вук је тек 1806 године, када је био у Карловцима, сазнао „да има на свијету још виша наука о сисм нашега Псалтира и Часловца“.

У манастирским школама ђаци су били готово више послушака него ђаци. Леги су чували краве, овце и свиње, салили и плевили лук и купили сено, а зими, пошто би наукама доволно дрва, напојили калуђерске коње и посвршавали стотину других послова, окупили би се у једној соби, где би их неки калуђер или ђакон учио да пишу и читају. Многи би преко лета заборавили оно што су зими научили. Манастирски ђаци нису били лепа; то су били махом одрасли младићи. У то време било је доста самоука, а њих је и касније било, о чему говоре и многи наши писци у својим успоменама.

ГРЕНЛАНДСКИ ЕСКИМИ

Иако малог, плитког чамца полетео је харпун и заронио се у глатко тело туљана. Рањена животиња нагло је заронила у ледену воду, али није успела да побегне.

Надувана мешина раније убијеног туљана, која, привезана за држак харпуна, служи као пловак, не дозвољава да гоњени туљан зарони дубоко и умане ловцу. Пловак на површини подрхтава све ређе и слабије: лов је успео. Ловац — Еским одвлачи своју ловину на обалу, оставља је тамо и поново се отискује на море.

На далеком, хладном Гренланду људима треба много хране, јер иначе не би могли да опстану. Ваља издржати борбу са оштром и сталном зимом, па зато треба много ловити и спремити довољно меса и сала — за себе и породицу, за лсе који вуку саонице, па можда чак и за суседа. Тешки услови опстанка у земљи вечно покривеној ледом створили су ескимски неписани закон: храна коју имаш, истовремено је и храна твог гладног суседа који је имао мање успеха у лову. Идуће године можда ће он имати више и тада ће помоћи теби и твојој породици.

„Они који једу пресну рибу“

Становници Гренланда, људи малог раста, округлог пљоснатог лица, широког носа и нешто косих, црних и светлих очију, доброћудног и пријатног изгледа, називају себе „инуит“, што значи људи, народ. Иначе, цео свет их зове Ескимима. То име дали су им Индијанци, припадници племена која живе на северу Америке. У језику Оџивваја-Индијанаца постоји реч „аскимет“, а у племену Абнаки реч „ескимантсик“ и обе ове речи значе: они који једу пресну рибу. Додуше, Еским не једу увек пресно месо и рибу. Месо се

понекад кува, али се обично, нарочито кад је смрзнуто, једе и некувано. Еским нису у могућности да буду велики пробирачи: Гренланд, „Зелено острво“, уствари је увек под белим покривачем снега и леда. Понекад, кад се преко лета на југу острва отопи лед, храна постаје нешто разноврснија: мале, ситне бобице, нека врста јагода, и морске алге значе велику промену у једноличној исхрани.

Живот Еским углавном зависи од туљана и ирваса. Ирваси им служе за вучу саоница, од њих добијају млеко, месо и кожу за одело, обућу и чамце. Туљани су им храна, одело, огрев и осветљење. Природа је научила Еским да од уловљене дивљачи искористи све, да од скупocene хране не баци ништа. Због тога се у ескимском јеловнику налази и пресна, усирена крв, па чак и полусварена садржина из стомака уловљене дивљачи, Сало од туљана је послатица коју становници Гренланда не допуштају себи тако често, јер у најхладнијим данима оно служи као гориво у светиљкама, које истовремено и загревају унутрашњост малих колиба од леда. Ипак, кад је лов преко године добар, Еским једу и сало.

ледене колибе обично се налазе харпуни и остали прибор за риболов. С „таванице“ висе светиљка у којој, у растопљеном салу, гори фитиљ од маховине. У колиби је запарно и загушљиво. На једном крају налази се велика, ниска клупа покривена крзном, која служи

за седење, а у исто време и као заједничка постеља целој породици. Пси, који личе на вукове, леже леги на крову колибе, а зими чувају улаз у ниски тунел — вратанца.

„Само луд човек може да дигне руку на дете“

Ескимска деца расту у пуној слободи, а ипак су, како

неки мисле, најпослушнија деца на свету. Чак и кад заслуже казну, мале Ескиме не кажњавају. Њихови родитељи уче их својим примером да поштују старије, да не лажу и да не краду. Код Еским по-

стоје две изреке: „Ко, сем луд човек, може да дигне руку на своју крв“ и „Ко, сем луд човек, може да се понизи толико да удари једно дете“.

Деца од својих старијих, сем послушности, уче се другарству и готовости да увек притекну у помоћ својим ближњима, па чак и странцима. Ако је неком залуталом ловцу по-

требно копање, он одлази у прву колибу и узима оружје које му треба. Он може да га врати, али не мора, и то нико неће сматрати за крађу. Гренландски Еским не позајмљује — он даје, јер зна да ће и њему други дати. Чак ни у случају да примети да му је неки страњак украо нешто, Еским неће поћи да му то узме. Једном приликом кад је неки Американцац на Гренланду дошао за неку крађу и упитао покраденог зашто не пође да од лопова узме своје ствари, Еским је мирно одговорио: „Тиме што ћу му ја одузети оно што ми је узео, његово срце неће постати чистије и он бољи, а ја ћу себи лако направити други лук и стреле“.

Ескимска деца

Први Европљани дошли су на Гренланд још у X веку. То су били Норвежани-викинзи који су на острву основали своју колонију. Вега између Норвешке и Гренланда одржавана је око пет векова.

Али, данас се живот на Гренланду доста изменио. Старомодни крчмари замењени су модерним чамцима на весла. Рано изјутра могу се видети Е-

скимска-Гренландска како у чамцима напуштају обалу да би прегледали своје струкове и мреже које су претходне ноћи бацили. Око подне враћају се с богатим ловом. Али, сви Гренландци не бава се риболовом. Многи су се запослили на обалским моторним бродовима. Неки раде и у школама, болницама и трговинама. Овај начин живота много се разликује од оног пре педесет година, када је готово сваки човек био ловац туљана и кад му је углед растао с бројем уловљених животиња.

Ескимска-Гренландска нису више номади. Куће су им сталне. Многи граде дрвене колибе које обоје црвеном бојом. Те колибе обично имају само једну просторију и у њој спава цела породица. Али, и поред тога, Гренландци је остао готово примитиван. Веома мало зна о спољном свету, још није научно да се држи стално једног занимања и он и данас више воли да проведе три-четири дана у лову на рибе, него да ради преко целе недеље неки посао који би му омогућио бољи и лакши живот.

Последња Пловидба ДРЕДНОТА „ЈАМАТО“

Првог априла 1945 године, „Јамато“, супердреднот јапанске ратне флоте, био је укотљан у luci Куре. Сребрнастосиви брод лежао је на мирној површини мора и потсећао на усамљену цинковску степену усред равнице.

Јутарњу тишину прекинуо је изненада глас из микрофона: „Припреме за пловидбу по чеће у осам и петнаест. Сидра се дижу тачно у десет часова“. Неколико дана пре тога, америчке трупе искрцале су се на Окинаву. „Да ли треба да нападнемо Американце“, питали су се морнари на „Јамату“. Тачно у десет часова „Јамато“ је испловио, а у сумрак бацио је котву у близини обале Митајери, где су се већ на ланци остали јапански бродови. Било је наређено да се по сада дреднота, заједно с официрима, построји на палуби. Пред три хиљаде људи капетан Косаку Арига одржао је кратак говор који је завршио речима: „Нека „Јамато“ (божански ветар) буде достојан свога имена“.

Жртвовани брод

Искрцавање америчке војске на Окинаву био је тежак ударац за Јапан. Напади „камиказе“, јапанских „авиона-самоубица“ који су се, натопљени великим количинама експлозива, сурвали на непријатељске авионе и бродове, нису доносили никакв успех, јер је против њих деловала, у сваком погледу надмоћнија, америчка авиација. Због тога је јапанској флоти, а нарочито супердредноту „Јамату“, постављен задатак да привуче на себе што више непријатељских ваздухопловних снага, да би „авиона-самоубице“ могли слободније деловати.

„Јамато“ је био заиста привлачан мазак и Јапанци су се надали да ће он моћи дуго да одолева непријатељским авионима, а да ће за то време „камиказе“ унети пометњу и разбити америчку флоту. У случају да овај план успе, „Јамато“ је имао још један, последњи задатак: да се пробије усред непријатељске флоте и да јој нанесе што веће губитке. Због тога је дреднот носио огромне количине експлозива, а горива само за одлазак до Окинаве. Чак ни највећи оптимисти нису веровали да ће му бити потребно гориво и за повратак. Супердреднот „Јамато“ био је одређен да изврши самоубиство.

Кад се спустила ноћ, официри су позвани у трпезарију да још једном заједнички испију последњу здравицу. Али, кад је главни крманош пружио своју чашу да му у њу успу „сакс“ — јапански напикат справљен од пиринча — она

му је испала из руке. Сенка блиске смрти огледала се у очима свих присутних.

Напад за нападом

Тек што је свануло, радио-пријемник на броду ухватио је америчке извештаје из којих се видело да непријатељ зна и да прати кретање дреднота. Тачно у подне, радар је открио приближавање једне јаке формације америчких авиона, а после неколико тренутака осматрач је узвикнуо: „Преко сто непријатељских апарата“. Са дреднота и разарача-пратилаца отворена је ватра из свих артиљеријских оруђа. Усред загушне паљбе једва су се чули јауци рањених морнара. Разарач „Хамаказе“ био је погођен и одмах је почео да тоне. Већ после тридесет секунди, на месту на коме је био видео се само узбуркани ковитлац беле пене. Сребрнасти трагови торпеда парали су воду свуда око брода и „Јамато“, развиши највећу брзину, једва је успео да их избегне. У 12,45 први директни погодак оштетио је његов леви бок, а ускоро су две бомбе пале на десну страну палубе.

Први талас америчких авиона повукао се оставивши за собом неколико стотина погинулих јапанских морнара, потпуно разорену кабину за радарске уређаје и тешко оштећен брод.

Људи се још нису били прибрали од првог напада, кад се из даљине зачуло брујање нове ескадрне америчких бомбардера. Већ прве бомбе погодиле су циљ и „неповредиви“ „Јамато“ једва се држао на води. Његови топови и митраљежи били су ућуткани и само је још понека машинска пушка узалуд покушавала да спречи налете авиона. Још пре него што се друга ескадрила бомбардера повукла, наишао је трећи талас и бацио бомбе. Казаљка на клинометру, справи која показује нагиб брода, све више је скретала. Да се брод не би преврнуо и да би му се повратила равнотежа, наређено је да се у један део машинских одељења пусти вода. Нико није ни помислио да опомене људе у тим одељењима и ускоро је вода испунила просторије у којима се налазило неколико стотина беспомоћних морнара.

Крстарница „Јахаги“, која је била удаљена око два километра од дреднота, почела је да тоне, а разарач „Изоказе“ био је сав изрешетан и из њега се дизао стуб црног, густог дима.

Десетак преживелих

Четврта група од 150 авиона усмерила је свој напад на кљун „Јамато“. Нови, све тежи погоди убрзавали су крај највећег бојног брода на свету. Казаљка клинометра и даље је скретала, а из микрофо-

на се без престанка чула безбојним гласом понављана реченица: „Потапање неизбежно! Потапање неизбежно!“ Страшна детонација прекинула је стравично понављање ове смртне пресуде. Стубови белог и црног дима и огромни пламени језици дизали су се с брода. Одједном, цинковска лађа је задрхтала и крма се нагло дигла у вис. На косој палуби испунили су се преостали чланови посаде. Вице-адмирал Ито руковао се са свима, а затим се затворио у своју кабину. Главни крманош и његов помоћник везали су се за кућицу у којој је била сме-

штена бусола да би били сигурни да ће потонути заједно с бродом. Осталим члановима посаде — од 3.000 њих их би до више од десетак преживелих — наређено је да скоче у море.

„Јамато“ је нагло тонуо. Чуло се још само неколико јаких експлозија — то су се од ваздушног притиска домила по једина бродска одељења — и на океану су, усред беле пене и тамног, дељиног уља, пливале само поломљене катарке, даске и неколико рањених морнара — све што је остало од супердреднота „Јамато“.

Ниједан скупочени камен није толико тражен на светским тржиштима као дијамант. Али, тај најсјајнији драги камен, симбол багнословних богатства источњачких владара, не служи само за украс, већ истовремено претставља предмет који многи користе у индустрији. Шта се све покушавало да се на вештачки начин дође до материје која би имала сличну отпорност, па се није успело. Дијамант је исто веома редак, па није чудо што му је и цена висока.

Вештачки дијаманти

Због веома високе цене природног дијаманта, а и зато да би се избегла зависност од земаља које држе монопол у производњи овог драгог камена, у многим земаљама се покушавало да се дође до неког синтетичког производа који би могао да га замени.

Пошто се претпоставља да је дијамант створен за време карбонског доба, још када се формирала Земљина кора и када су наслага биле изложене великом притиску, Француз Мосан покушао је пред крај прошлог столећа да га произведе издвајајући вештачко кристалисање угљеника под врло јаким притиском.

Пошто је његов опит пропao, покушавано је да се добије неко друго, на изглед сасвим другачије тело, али са истим индустријским особинама. Тако је добијен извесан број предмета велике тврдоће, али они ипак нису ни издалека имали својства природног дијаманта.

Дијамант као оруђе

Најпознатије дијамантско оруђе је свакако стаклорезачки „нож“. Многи мисле да се у њему налазе отпацки дијамантског камена. Напротив, он се састоји од малог, али целог целцаот, брушеног или небрушеног дијаманта.

Само је дијамант у стању да струже предмете који су начињени од угљеникових једињења. За то се употребљавају дијамантска тошња, која личе на обичне каменове за оштрење, само што је њихова површина поуста дијамантским прахом. Тај се прах добија дробљењем каменова који из каквог било разлога нису за накит ни за какву другу употребу.

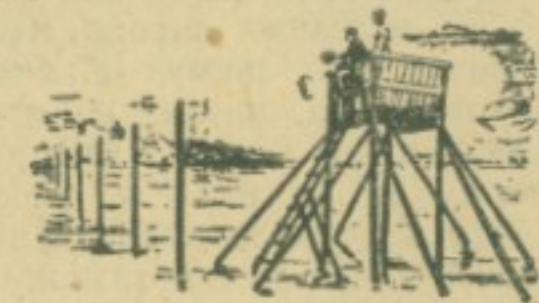
У бушањим гарнитурама помоћу којих се трага за петролејским изворима дијамант такође игра важну улогу. Врх сврдла за бушење састоји се од овог камена, који продире и кроз најтврђе тло боље од сваког металног сврдла. Чак се и тестере у неким стругарима, нарочито у прашумским пределима, снабдевају дијамантима, јер су њихова сечива дуготрајна и не захтевају често оштрења, па је у том случају скупи дијамант ипак јевтинији од јевтиних металних алатки.

Многобројна је и разноврсна употреба овог драгог камена у индустрији. Постепено, он добија све шире примену, али због ограниченог броја налазишта (у Африци, Индији и Бразилији) дијамант не може да се примени у свим оним индустријским гранама у којима се за њим осећа потреба.

АНОЛОГИЈА ЧИТА

ПУТ ПО КОМЕ СЕ ИДЕ И ЧАМЦИМА

Један друг у Нортумберленду, у Енглеској, који је дуг око три миље претвара се једном дневно у реку због јаке плиме на Северном Мору. Да се пут

ницима, који се у то време нађу на томе путу не би догодила несрећа, дуж њега су подигнути високи закони — платформе на које они могу да се склопе и да сачекају док плима не проте.

РЕЧЕНИЦА ОД 823 РЕЧИ

За најдужу, па ипак стиску лепу и граматички тачну реченицу, сматра се једна реченица у Игоовим „Јадницима“. У тој реченици има 823 речи, 93 запете, 51 тачка и запета, 4 повлаке и на крају тачка.

НАЈДУЖА АНАКРЕОНСКА ПЕСМА

Ридаги, персиски слепи песник који је живео у десетом веку, написао је досад најдужу анакреонску песму. Његова песма испунила је сто великих томо-

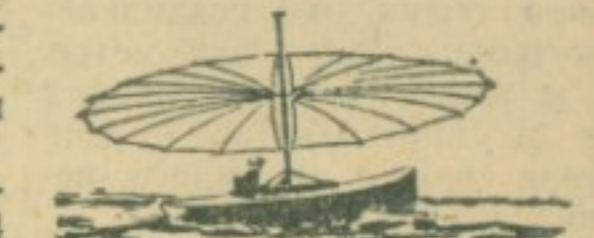
ва и имала је 1.300.000 стихова. Ридаги је своју песму посветио шаху Науру II, који је био познат по томе што је необично волео вино.

ПРВА ЖЕНА С ОРДЕНОМ ЛЕГИЈЕ ЧАСТИ

Францускиња Анжелика Брилон (1771—1859) служи да је у француској војсци седам година и за то време била је рањена седам пута. Постала је поручник и за своју храброст одликована је орденом Легије части. Анжелика Брилон била је прва жена којој је за ратне заслуге додељено то високо одлике.

ЈЕДРА — СУНЦОБРАНИ

Почетком овог века, у Каусесу, у Енглеској, неки једриличар-аматер начинио је на својој једрилици хо-

ризонтално једро и причврстио га за катарку која се могла окретати у свим правцима. Поред тога што је служило за покретање чуна, једро је штитило од сунца и кише. По угледу на њега, многи једриличари начинили су на својим чамцима слична једра.

Да ли знате?

ВЕЛИКИ РЕКОРДЕРИ У ТРЧАЊУ

Разни истраживачи приметили су да многи примитивни људи необично брзо ходају, а добри су и тркачи. Један од тих истраживача, Петар Колб, који је између 1705 и 1712 боравио у Капланду, описао је урођенике Хотентоте као ненадмашне тркаче. По његовом причању, једва је могао да их стигне добар коњаник. Та брзина код њих није наслеђена, него је последица сталне вежбе, још од детињства. Хотентоти трчећи лове и животиње. Јуре за њима док оне не изнемогну и тада их хватају. То раде појединачно или у заједници.

По мишљењу Карла Лумхолца, норвешког истраживача, најиздржљивији тркачи су из племена Тарахумара из Сиера Мадре, у Мексику. Чланови тога племена у стању су да непрекидно трче преко 270 километара. Има и бољих тркача, али су они ређи. Тако је један Тарахумара за пет дана превалио удаљеност од 960 километара. Ово је могуће због тога што се они још од малена баве спортом и приређују утакмице у трчању између појединих насеља свога племена. Има добрих тркача и из неких других индијанских племена који су у стању да ухвате и зепа у трку. За време владавине Инка, у Перуу су такође постигане велике брзине. Тркачи су тада, преносећи пошту у штафети, преваливали 1600 километара за осам дана.

ЧУДНА „КОЛЕВКА“

Познато је да има веома чудних риба, а једна од њих је и циклида. Она живи у рекама и језерима Централне Африке, а има је и у Јужној Америци. Неколико врста циклиде живи и у рекама предње Ип-

дије. Афричке циклиде множе се на веома чудан начин. Женке примају у уста јаја и држе их док се млади не излегу. Младунци остају у мајчиним устима све док се не оспособе за самосталан живот.

ИМА 2.000 ВРСТА ПАРАДАЈЗА

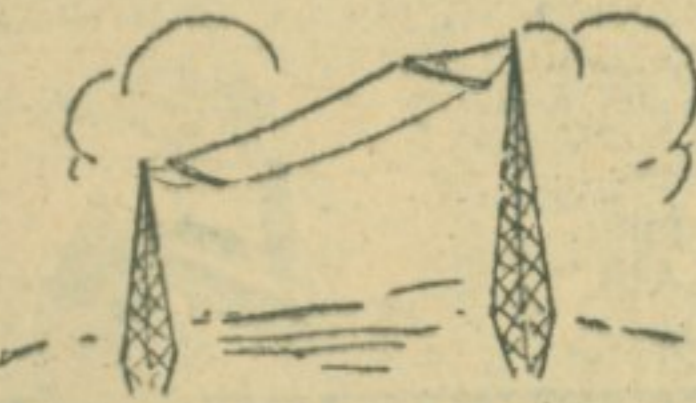
Пре 250 година парадајз није био познат као културна биљка, а данас се без њега не може замислити људска исхрана. Постоји око 2.000 врста парадајза, које се гаје од тропских предела до поларних области.

Дивљи сродници парадајза још и данас расту у домовини парадајза — Јужној Америци. Они су, уствари, коров који омета развој културних биљака и људи га немиле уништавају.

АНТЕНЕ

Најбоље су оне антене које се састоје од једне жице разапете у ваздуху између две веће мотке или између два димњака. Оваква спољна антена, која се прави од бакарне жице, омогућава најбољи пријем зато што хвата радио-таласе пре него што буду ослабљени додиром са зидовима или лименим деловима куће. Пријем је утолико бољи уколико је већа раздаљина од антене

до земље. За највећи број радио-апарата довољно је да је антена дуга петнаест метара. Антенска жица која служи за довођење у апарат не сме да додирује ниједан део куће, већ се мора држати бар на двадесет сантиметара од зида. Најбоље је да се једним изолованим каналом спроведе у собу. За собну антену може се употребити танка изолована жица, која се разапне на порцуланске изолаторе на двадесет сантиметара раздаљине од таванице и зида. Као такозване помоћне антене могу послужити и кућни олуци или већи метални предмети, например радијатори.

ЈАПАН СЕ ОБОГАТИО ЈЕДНИМ НОВИМ ОСТРВОМ

У септембру 1952, једна снажна вулканска ерупција избацила је на морску површину, око петнаест километара далеко од источне јапанске обале, читаво једно острво. Оно се одржало до данас и добило је и своју прву вегетацију. Једна научна комисија која је недавно посетила острво дала му је име Мујимшо, Рађање острва Мујимшо проузроковало је 31 жртву, потопивши брод једне етнографске експедиције који се налазио у близини.

Ново острво дуго је 250 метара и има два активна вулканска кратера. Налази се на 140-ом степену географске дужине и на 31-ом степену географске ширине.

ТУБЕРКУЛОЗА И СРОДСТВО

У медицинским круговима већ годинама постоји спор око тога да ли су туберкулозна обољења наследна или не. Међутим, недавно су три француска научника, на основу оригиналних метода статистичке анализе, унела у овај спор један сасвим нов елемент. Они су упоређивали три групе породица, које су биле формиране на основу одговарајућег степена сродства које је постојало између брачних другова у посматраним породицама. Ово упоређење показало је да су туберкулозна обољења знатно чешћа код деце чији родитељи стоје у било каквом крвном сродству и да је учесталост обољења утолико већа уколико је сродство ближе.

„ТОПАО“ ШЕШЕР

Научници се надају да ће им „топао“ шешер открити разне хемиске процесе у живим организмима — од човека до бактерија. То је шешер који у свом молекулу има један атом радиоактивног угљеника 14, те због тога може да се прати његово кретање у телу маког живог бића. Испитујући његово понашање и реакције, научници ће вероватно доћи до значајних открића, која ће им помоћи у борби против разних болести. Бактерије ће имати „части“ да прве окупсе „топао“ шешер, али само зато да би се нашао начин

за њихово што ефикасније уништавање, проналажењем нових лекова. Засад је овај шешер још прилично скуп: један грам стаје близу хиљаду долара.

ДРЉАЧА СА ПОКРЕТНИМ ЗУПЦИМА

Нови тип дрљаче са покретним зупцима нарочито је погодан за плитко окопавање земљишта у доба сазревања кукуруза, дакле непосредно пред бербу. Ова дрљача, која има дванаест накупчаних точкова смештених на две осовине, креће се — вучена трактором или коњском запрегом — по својим шљацима брзином од десет километара на час.

НАЈВЕЋИ МЛАЗНИ АВИОН

Готови су планови и ускоро ће почети производња највећег млазног авиона на свету. Британска фирма „Армстронг-Викинг“ саопштила је да ће овај ваздушни брод бити већи од највећих данашњих америчких и британских путничких и транспортних авиона на елису, а биће и двапут бржи од њих. Нови млазни гигант превозиће одједном 150 путника, брзином од око 1.000 километара на час, а моћи ће да прелети 8.000 километара без спуштања. Поред ових својстава, он ће и по економичности превазићи све данашње велике авионе.

БАКТЕРИЈЕ СТАРЕ МНОГО МИЛИОНА ГОДИНА

Једна америчка научна експедиција дошла је до веома занимљивих открића крстарећи по Пацифику и испитујући његове дубине. Приликом узимања узорка воде са морског дна, дубоко у муљу откривено је присуство бактерија — отприлике две хиљаде у једном кубном сантиметру. Пошто у морском муљу није било довољно хране за њих, бактерије су се налазиле у стању обамрлости. Али, чим су им били створени повољни услови, оне су почеле да расту и да се размножавају. По мишљењу чланова експедиције, те исте бактерије биле су живе још пре него што је први човек закорачио нашој планетом. Оне су сачувале животну способност чак и после много милиона година проведених у муљу на дну Тихог Океана.

НАЈРЕЂА РИБА НА СВЕТУ

Пре кратког времена уловљен је у Нарвику, у Норвешкој, драгоцени примерак рибе „есколар виолцеус“. Ово је најређа риба на свету и до сада су уловљена свега два примерка исте врсте: први близу Нове Земље 1887, а други у Гаскоњском Заливу 1942 године. Музеј у Тромзеу признао је аутентичност ове ретке рибе.

ЗАЛИВАЊЕ КОРЕНА

Подземно заливање има многа прегимства над површинским заливањем култура. Пре свега, не долази до сувише брзог испаравања влаге коју је биљка добила заливањем, нити до слегања земљишта. Сем тога, оваквим заливањем не постепује се ницање коровских биљака, које би касније требало плевити, влага продире знатно дубље него при површинском заливању, а умештр подzemне мреже хоризонталних цеви, које се лако запуше, вода за подземно заливање корена може се ситати у отвор вертикално постављених цеви.

ВОЈНИ ХЕЛИКОПТЕР — ЈЕДНОСЕД

Прототип војног једноседог хеликоптера, изграђен у радио ницама Америчке хеликоптерске компаније, показао је у току пробних летова у Калифорнији велика предности. С обзиром на то да је овај апарат који покрећу две млазне турбине смештене на крајевима ротора, специјално грађен за тактичке нападе и препаде, верује се да ће он у офанзивним операцијама одиграти значајну улогу. Он може да узлети са теретом који је двапут већи од његове сопствене тежине, а да притом остане у ваздуху пуних 90 минута, летећи брзином од 125—130 километара на час. Сем тога, овај апарат има још једну практичну особину: наиме, он се може необично лако и брзо деинсталирати и натоварити на већа теретна кола или мањи камион и тако пренети на узлетнице у близини бојишта.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

ИГРА ГРАДОВА

Играчи поседују у круг и сваки изабере име неког града, например: Београд, Лондон итд. Изабере се вођа игре и овај попише сва

имена. Једном играчу се лежу очи и он седне у средину. Вођа игре тада именује два града. На то играчи брзо, ћутећи, дају знаке један другом и мењају места између себе. (Напр. Београд седа на место Лондона, а Лондон на место Београда). Играч који је у средини труди се да ухвати једног од њих. Ако у томе успе, он треба

да погоди име тог играча. На пример: „Петар, Јова“ итд. Ако погоди, онда овоме везују очи и игра се наставља.

КВАДРАТ ОД СЛОВА

Нацртајте слику коју вам прилажемо, изделите је на

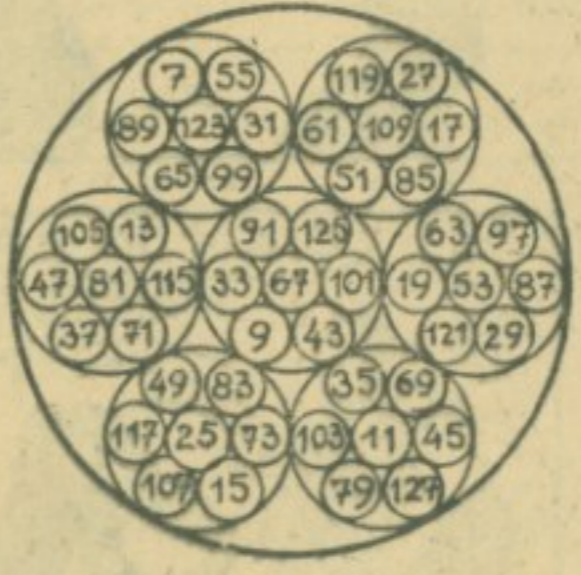
четири једнака дела и од њих направите квадрат. Није тешко, покушајте! Ако никако не успете, погледајте друге две слике!

ТЕЖАК КВАДРАТ

Како бисте направили један квадрат од четири једнака правоугла троугла и једног квадрата? Ако не знате, дајемо вам решење.

„ЧАРОБНИ“ КРУГ

Један вешт рачуница саставио је овај „чаробни“ круг из седам истих кругова по величини. У сваком од њих налази се седам бројева окружених истим

кружичима. Збир свих бројева у једном кругу износи 469. Али то није све. Саберите седам бројева који се налазе у центру свих седам кругова (тј. 123, 109, 81, 53, 25, 11, 67...) и добићете опет исти збир.

Такође ћете добити исти збир ако из седам кругова, са истог места у сваком кругу, узмете по један број.

... у Шафхаузену, у Швајцарској, израђен је први будилник који је без престанка радио 300 година.

... највећа морска дубина, од око 13.500 метара, измерена је у Тихом Океану, источно од Јапана.

... кокосова палма је једно од најкориснијих дрвета на свету. Од ње се добија дрвена грађа, кокосово млеко, уље, неки лекови и отрови, шећер, једна врста сирупа, брашно, сапуни и влакна за справљање ујажиди.

... најтежа дрвена грађа је од тропског дрвета гвајакум и јакаранда које расте на Бермудским Острвима и у Бразилији. После њих најтеже је абоносово и коболото дрво. Све ове врсте дрвета одмах потону кад се спусте у воду. Сирова хрстовина такође не може да плива, већ тоне.

... риба — тузаван може да пређе по сувише од једног километра.

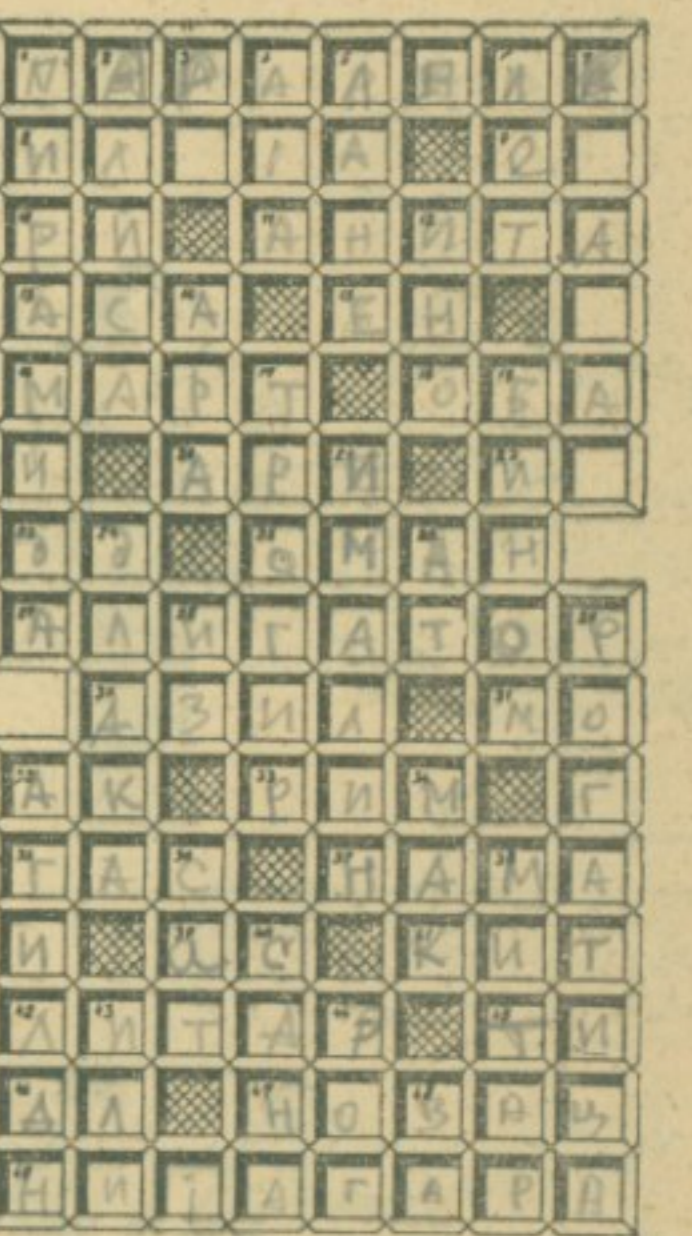
... кад би се крвна зрнца једног здравог човека поређала једно до другог, добили би се ланац дуг 44.800 километара, — значи дужи од Екватора.

... четкица за зубе одавно је у употреби. Зна се да су четкице, сличне данашњима имали још и стари Римљани.

Водоравно: 1) упоредник; 8) река у Хрватској; 9) хемиски знак за ербијум; 10) јапанска мера за путеве; 11) страно женско име; 13) јудејски цар из десетог века пре наше ере; 15) река у Француској; 16) један месец; 18) обадва; 20) мера за површину (множ.); 22) притока Дунава; 23) иницијали писца романа „Робинзон Крузо“; 25) покрајина у Арабији; 27) врста крокодила; 30) уочиште; 31) хемиски знак за молибден; 32) врста першуна; 33) главни град једне европске државе; 35) плин; 37) област у југозападној Африци; 39) првак; 41) највећи морски сисар; 42) мера за течност; 45) лична заменица; 46) хемиски знак за алуминијум; 47) монета; 49) река у Америци позната по великом водопаду.

Усправно: 1) геометриско тело; 2) јунакиња једног Дизнијевог филма; 3) грчко слово; 4) ваздух (турци); 5) прошле године; 6) летење; 7) планински венац у Бурми; 12) скраћеница за један орган народне власти; 14) врста папагаја; 17) место у Далмацији; 19) математички израз; 21) марка масти за обућу; 24) влас; 26) коњ; 28) предлог; 29) место у Босни; 32) вредан, предузимљив; 34) индустријска биљка; 36) часовник; 38) мушко име; 40) притока Уне; 43) свеза; 44) део тела код неких животиња; 48) иницијали морепловца по коме је један континент добио име.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) вуна; 5) катета; 7) каро; 8) алт; 10) опера; 12) ар; 13) шала; 15) О(токар) К(ершовани); 17) Кемал; 19) роб; 21) Јава; 22) палата; 24) сака; 25) ИНО; 27) трава; 29) С(танковина) Б(орисав); 30) Рона; 32) ам; 34) ривал; 36) Хар; 38) Лада; 39) камила; 41) рана.

Усправно: 1) Вареш; 2) уторак; 3) не; 4) ата; 5) кап; 6) ала; 7) Котор; 9) трола; 11) алеја; 14) Амати; 16) Копар; 18) аванс; 20) бакар; 23) лавор; 24) страх; 26) обала; 28) анилин; 31) Авала; 33) мак; 35) ада; 37) гар; 40) ма.

